

**ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра міжнародного права та міграційної політики**

Наталія МАРЦЕНКО

**Методичні вказівки для підготовки до
практичних занять
з навчальної дисципліни
ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС**

Тернопіль - 2023

Укладач

Марценко Наталія Степанівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права та міграційної політики

Рецензенти:

Схаб-Бучинська Тетяна Ярославівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Бутрин-Бока Наталія Степанівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу Західноукраїнського національного університету.

Рекомендовано кафедрою міжнародного права та міграційної політики ЗУНУ, протокол № 1 від 29.08.2023 року.

Марценко Н.С. Методичні вказівки для підготовки до практичних занять з навчальної дисципліни «Порівняльний цивільний процес». Тернопіль, 2023. 33 с.

Методичні вказівки підготовлені з метою надання допомоги здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 293 Міжнародне право у вивченні дисципліни «Порівняльний цивільний процес».

Методичні вказівки побудовані відповідно до методологічних і методичних засад та з урахуванням потреб правозастосовної практики з метою формування у здобувачів сталих теоретичних знань та оволодіння навичками практичного застосування правових норм до конкретних життєвих обставин у сфері захисту прав та інтересів особи.

Тематика практичних занять «Порівняльний цивільний процес»

Змістовий модуль 1

Тема 1: Порівняльний цивільний процес: загальні положення

Порівняльний цивільний процес як складова порівняльного правознавства. Класифікація існуючих правових систем. Класифікація сучасного цивільного процесу.

Види та системи джерел цивільного процесу.

Характеристика основних принципів сучасного цивільного процесу.

Тема 2: Порівняльно-правовий аналіз судових систем сучасності

Класифікація судових систем. Загальна характеристика окремих судових систем. Особливості судових систем пострадянських країн.

Тема 3: Юрисдикція та підсудність цивільних справ за законодавством різних країн

Цивільна судова юрисдикція. Підсудність цивільних справ.

Тема 4: Учасники цивільного процесу за законодавством різних країн

Сторони процесу. Треті особи у цивільному процесі.

Представництво в суді.

Інші органи та особи, які мають право приймати участь у цивільному процесі.

Тема 5: Доказування та докази у цивільному процесі за законодавством України та деяких інших країн

Доказування у цивільному процесі. Поняття судових доказів та їх класифікація. Предмет доказування. Факти, які не потребують доказування.

Окремі засоби доказування. Пояснення сторін і третіх осіб. Показання свідків. Письмові докази. Речові докази. Висновок експерта.

Інші засоби доказування.

Тема 6: Окремі умови процесуальної діяльності у законодавстві України та деяких зарубіжних країн

Процесуальні строки та їх види.

Судові витрати.

Заходи процесуального примусу.

Змістовий модуль 2

Тема 7: Процедури розгляду цивільних справ за законодавством України та деяких інших країн

Особливості розгляду справ у державах різних судових систем. Право на позов і пред'явлення позову.

Провадження у справі до судового розгляду. Розгляд справи по суті. Постановлення судового рішення.

Розгляд цивільних справ судом присяжних.

Заочний розгляд справи.

Тема 8: Окремі види судового провадження по цивільним справам за законодавством різних країн

Види проваджень у цивільному процесі. Позовне провадження. Окреме провадження. Викличне провадження.

Поняття та види спрощених та прискорених процедур у цивільному судочинстві. Сумарне провадження. Наказне провадження як різновид спрощеного провадження.

Спрощені судові процедури, що ґрунтуються на невеликій сумі заявлених вимог. Провадження по справах, що виникають із публічних правовідносин.

Тема 9: Стадії цивільного процесу за законодавством України та деяких інших країн

Порядок пред'явлення позову і наслідки його недотримання. Реквізити позовної заяви, порядок виправлення недоліків позовної заяви. Порядок прийняття позовної заяви.

Підстави, порядок і наслідки повернення позовної заяви. Підстави, порядок і наслідки залишення позовної заяви без руху.

Порядок відкриття провадження у справі. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі.

Тема 10: Порівняльно-правова характеристика сучасного розуміння поняття, видів та вимог до змісту судових рішень за законодавством України та деяких інших країн

Вимоги, які висуваються законодавством України до судового рішення. Законність і обґрунтованість судового рішення.

Зміст судового рішення. Його складові частини. Усунення недоліків судового рішення судом, який його ухвалив: доповнення судового рішення, виправлення опісок та арифметичних помилок, роз'яснення судового рішення. Законна сила судового рішення.

Тема 11: Процедури перегляду судових рішень за законодавством різних країн

Сучасні моделі переглядів судових рішень. Апеляція. Касація та її форми. Перегляд справ у порядку нагляду. Перегляд справ за нововиявленими обставинами.

Інші види переглядів судових рішень.

Тема 12: Процедури виконання судових рішень за законодавством різних країн

Моделі виконавчого провадження. Особливості засобів примусового виконання. Окремі процедури виконавчого провадження. Особливості примусового виконання за різними вимогами.

Тема 13: Сучасні альтернативні форми вирішення цивільних справ

Загальна характеристика видів альтернативних способів вирішення спорів. Переговори. Медіація (посередництво). Консіліація (примирення).

Третейське вирішення справ Судовий арбітраж. Міні-суд як форма комбінованої процедури вирішення спорів. Незалежна експертиза по встановленню фактичних обставин справи.

Омбудсмен як приватна альтернативна процедура. «Приватне правосуддя».

Тема 14: Електронне судочинство у цивільному процесі різних країн та тенденції розвитку сучасного цивільного процесу

Поняття і особливості електронного судочинства. Окремі форми використання інформаційних технологій у цивільному процесі.

Особливості напрямів розвитку та вдосконалення правових механізмів сучасного цивільного процесу у зарубіжних країнах.

Практичне заняття 1

Тема: Порівняльний цивільний процес: загальні положення

Мета: Ознайомити студентів з загальними положеннями порівняльного цивільного процесу

Питання для обговорення:

1. Порівняльний цивільний процес як складова порівняльного правознавства.
2. Класифікація існуючих правових систем
3. Класифікація сучасного цивільного процесу
4. Види та системи джерел цивільного процесу
5. Характеристика основних принципів сучасного цивільного процесу.

Тести до теми:

1. Що вивчає порівняльне правознавство?

- а. лише одну правову систему;
- б. закони та правила у міжнародних відносинах;
- в. загальні та специфічні закономірності різних правових систем світу;
- г. правові аспекти історичного розвитку кожної країни.

2. Що є об'єктом порівняльного правознавства?

- а. специфіка правозастосування;
- б. основні правові системи сучасності;
- в. закони різних країн;
- г. закономірності правового розвитку.

3. Який метод головним чином використовується в порівняльному цивільному процесі?

- а. експериментальний метод;

- б. емпіричний метод;
  - в. порівняльно-правовий метод;
  - г. теоретичний метод.
4. Для чого використовується історичне порівняння у порівняльному правознавстві?
- а. для створення нових правових систем;
  - б. для засудження історичних подій;
  - в. для порівняння цивільного процесу різних періодів;
  - г. для з'ясування юридичних стандартів у сучасному світі.
5. Які види порівняльного цивільного процесу можуть бути залежно від рівня порівняння?
- а. на рівні цивільно-процесуальних інститутів;
  - б. на рівні цивільного процесу в цілому;
  - в. на рівні норм цивільного процесу;
  - г. усі перелічені вище відповіді є правильними.
6. Які джерела цивільного процесу називаються «неписьмовими» у деяких правових системах?
- а. судові рішення та рішення-прецеденти;
  - б. нормативно-правові акти держави;
  - в. закони і кодекси;
  - г. звичаї та тлумачення законів.
7. Яке значення мають принципи цивільного процесу для нормотворчості?
- а. вони не впливають на нормотворчі процеси;
  - б. вони є основними правилами;
  - в. вони визначають напрямки розвитку процесуального законодавства;
  - г. вони встановлюють вимоги щодо конкретних судових процедур.
8. Які принципи цивільного процесу є організаційними?
- а. диспозитивність, змагальність, оперативність;
  - б. гласність, рівність учасників, одноособовий розгляд;
  - в. незалежність суддів, право на оскарження;
  - г. національна мова судового розгляду, право на правову допомогу.
9. Що означає принцип незалежності суддів?
- а. судді можуть впливати на процес;
  - б. судді не здійснюють правосуддя самотійно;
  - в. судді здійснюють правосуддя на основі законів, забезпечуючи верховенство права;
  - г. незалежність суддів немає значення в цивільному процесі.
10. Який принцип забезпечує особисте сприйняття суддями доказового матеріалу?
- а. принцип рівності сторін;
  - б. принцип змагальності;
  - в. принцип безпосередності;
  - г. принцип диспозитивності.

Практичне заняття 2

Тема: Порівняльно-правовий аналіз судових систем сучасності

Мета: Дослідити особливості побудови та функціонування судових систем на прикладі окремих країн

Питання для обговорення:

1. Класифікація судових систем.
2. Загальна характеристика окремих судових систем.
3. Особливості судових систем пострадянських країн.

Тести до теми:

1. Що включає в себе судова система?
  - а. тільки суди першої інстанції;
  - б. усі суди, що діють у державі;
  - в. тільки Верховний суд;
  - г. спеціалізовані суди.

2. Які критерії використовують для класифікації судових систем в різних країнах?
- а. рівень соціально-економічного розвитку;
  - б. кількість громадських судів;
  - в. природа спеціалізації судів;
  - г. види правових сімей.
3. Яка судова модель характеризується наявністю окремо існуючої адміністративної юстиції та дуалізмом судової влади?
- а. романська модель;
  - б. германська модель;
  - в. англійська судова система;
  - г. змішана судова система.
4. Які країни мають судову систему з кількома рівнями юрисдикції?
- а. Україна та Італія;
  - б. Франція і Іспанія;
  - в. Німеччина і Австрія;
  - г. Бельгія і Швейцарія.
5. Який суд в Австрії є верховним судовим органом і забезпечує однакове застосування законодавства?
- а. Верховна судова палата;
  - б. Апеляційні земельні суди;
  - в. Окружні суди;
  - г. Федеральний суд.
6. Які судові органи відповідають за розгляд апеляційних справ в Німеччині?
- а. місцеві суди;
  - б. регіональні суди;
  - в. Федеральний суд;
  - г. вищі регіональні суди.
7. Суди в Великій Британії ідеологічно поділені на системи Англії та Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії. Який суд є найвищою судовою інстанцією для цих систем?
- а. Суд графства;
  - б. Апеляційний суд;
  - в. Верховний суд Сполученого Королівства;
  - г. Високий суд.
8. Який суд є єдиним судом, створення якого передбачене Конституцією США?
- а. Апеляційний суд;
  - б. Верховний суд;
  - в. Окружний федеральний суд;
  - г. Верховний суд Сполученого Королівства.
9. Які зміни призвели ратифікація Європейської Конвенції про захист прав людини в Україні?
- а. зміна усіх судових рішень;
  - б. збільшення кількості судів;
  - в. застосування Конвенції як джерела права;
  - г. ведення смертної кари.
10. Які основні аспекти дії Європейської Конвенції про захист прав людини?
- а. процесуальний і матеріальний;
  - б. економічний і політичний;
  - в. національний і міжнародний;
  - г. дитячий та сімейний.

Практичне заняття 3

Тема: Юрисдикція та підсудність цивільних справ за законодавством різних країн

Мета: Вивчити юрисдикції та підсудності цивільних справ

Питання для обговорення:

1. Цивільна судова юрисдикція

2. Підсудність цивільних справ

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

До Оболонського райсуду м. Києва за місцем проживання відповідача звернулася Артеменко з позовом про стягнення заборгованості з орендної плати за користування нерухомим майном. Суддя повернув їй заяву, посилаючись на те, що такий позов має бути пред'явлено за правилами виключної підсудності.

Визначте правомірність дій суду.

Завдання 2:

У листопаді 2017 р. Олексієнко звернувся до Шевченківського районного суду м. Дніпро з позовною заявою до КП «Дніпровські міські теплові мережі», Дніпровської міської ради про: визнання діяльності КП «Дніпровські міські теплові мережі» та його філії у Новокодацькому районі м. Дніпро такою, що суперечить законодавству України, а їхніх установчих документів недійсними; визнання недійсним та скасування рішення Дніпровської міської ради від 19 серпня 2002 р. про реєстрацію КП «Дніпровські міські теплові мережі». Суддя Шевченківського районного суду 6 грудня 2017 р. відмовив у відкритті провадження у справі, посилаючись на те, що оскільки одним з співвідповідачів у справі є орган місцевого самоврядування, то в силу вимог ст. 18 КАС України (в редакції до 15 грудня 2017 р.) спір підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Не погодившись із вищезазначеною ухвалою, Олексієнко подав апеляційну скаргу, посилаючись на ст. 15 ЦПК (у редакції до 15 грудня 2017 р.), відповідно до якої суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають, зокрема, із цивільних відносин, в тому числі щодо захисту прав споживачів, виходячи з того, що основним відповідачем за його позовом виступає КП «Дніпровські міські теплові мережі», яке не можна вважати суб'єктом владних повноважень.

Оцініть правомірність дій суду першої інстанції.

Яке судове рішення має прийняти Апеляційний суд Дніпропетровської області?

Завдання 3:

ТОВ Телерадіокомпанія «Міст ТБ» 9 червня 2018 р. звернулося до Київського апеляційного господарського суду із заявою про скасування рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України від 14 березня 2018 р. у справі № 278и/2017 за позовом до ТОВ Телерадіокомпанія «Міст ТБ» про стягнення коштів.

Київський апеляційний господарський суд 11 червня 2018 р. відмовив у відкритті провадження за заявою ТОВ Теле- радіокомпанія «Міст ТБ» і вказав, що така заява підлягає розгляду Апеляційним судом міста Києва.

Проаналізуйте процесуальні дії суду.

Завдання 4:

Складіть у формі таблиці відповіді на наступні питання:

	Цивільне судочинство	Господарське судочинство	Адміністративне судочинство
Справи, що розглядаються			

	Правила визначення
Загальна підсудність	
Підсудність за ухвалою судді суду вищої інстанції	
Альтернативна підсудність	
Підсудність кількох пов'язаних між собою вимог	
Виключна підсудність	

Тести до теми:

1. *Що таке цивільна судова юрисдикція?*

- а. право громадян на обрання судових процедур;
- б. повноваження органів судової влади для вирішення цивільних справ;
- в. компетенція адвокатів у цивільних справах;
- г. право суддів на розгляд цивільних справ.

2. *Які критерії визначають цивільну судову юрисдикцію?*

- а. стать та вік осіб, які беруть участь у справі;
- б. ступінь важливості справи;
- в. характер і предмет спірного правовідношення та суб'єктний склад спірних правовідносин;
- г. рішення політичних партій.

3. *Які дві протилежні тенденції впливають на сучасні правила судової юрисдикції?*

- а. розширення судової компетенції і збільшення навантаження на суди;
- б. звуження судової компетенції та створення більше адміністративних органів;
- в. розширення судової компетенції та скорочення кількості судів;
- г. розширення судової компетенції та зменшення навантаження на суди.

4. *Яка доктрина перевірки конституційності законів була сформульована в США?*

- а. доктрина подвійного контролю;
- б. доктрина перевірки конституційності;
- в. доктрина злочинності;
- г. доктрина Марбері проти Медісон.

5. *Яка країна прийняла доктринальний підхід «імперативної підвідомчості»?*

- а. Німеччина;
- б. Сполучені Штати Америки;
- в. Україна;
- г. Польща.

6. *Що таке підсудність в правовому контексті?*

- а. право висловити свою думку у суді;
- б. розмежування компетенції стосовно розгляду справ між окремими судами загальної юрисдикції;
- в. право адвокатів на представництво клієнтів;
- г. обов'язок судді вирішувати всі справи.

7. *Яке зазначене правило визначає загальну територіальну підсудність?*

- а. місце переважного проживання відповідача;
- б. місце скоєння правопорушення;
- в. місце проживання (знаходження, реєстрації) однієї із сторін;
- г. місце вчинення злочину.

8. *Яке зазначене правило означає, що позов може бути пред'явлений в одному з декількох вказаних у законі судів за вибором позивача?*

- а. виключна територіальна підсудність;
- б. підсудність за вибором позивача (альтернативна підсудність);
- в. територіальна підсудність;
- г. родова підсудність.

9. *Як визначається територіальна підсудність в німецькому судовому процесі?*

- а. місце переважного проживання позивача;
- б. місце скоєння правопорушення;
- в. відношення сторін або предмету суперечки до судового округу;
- г. місце знаходження найбільшого суду в країні.

10. *Які види справ підпадають під спеціальну територіальну підсудність в Німеччині?*

- а. спори з оренди нерухомості, позови про аліменти, власницькі позови;
- б. цивільні правовідносини з іноземним елементом, майнові спори;
- в. соціальні справи, договори страхування, трудові справи;
- г. позови до державної казни, адміністративні справи, фінансові справи.

Практичне заняття 4

Тема: Учасники цивільного процесу за законодавством різних країн

Мета: Дослідити поняття учасників цивільного процесу за законодавством різних держав.

Питання для обговорення:

1. Сторони процесу.
2. Треті особи у цивільному процесі.
3. Представництво в суді.
4. Інші органи та особи, які мають право приймати участь у цивільному процесі.

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

Кузьмина звернулась до суду з позовом до Комунального підприємства «Житлогосп», в якому просить стягнути з відповідача на її користь 32357 грн 50 коп. матеріальної шкоди, завданої внаслідок залиття квартири та суму судового збору сплачену при подачі позову. Позовні вимоги мотивовано тим, що 08 січня 2016 року близько 09.30 години відбулось залиття належної їй квартири № 5 про пр. Леніна, 45 в м.Олександрії. З метою усунення аварійної ситуації її сином, який виявив залиття, були терміново викликані представники КП «Житлогосп». Аварійною бригадою ТОВ «Житло-Устрій» було перекрито постачання теплоносія (води) на будинок та ліквідовано виток. Як було з'ясовано працівниками ТОВ «Житло-Устрій», залиття сталось через прорив опалювальної металеві труби, розташованої на горищі житлового будинку, над належною Кузьминої квартирою. Але працівники аварійної бригади ТОВ «Житло-Устрій», 08.01.2016 року, ліквідувавши виток води, відмовились від участі у складанні акта про залиття квартири та його наслідки, мотивуючи тим, що 08 січня 2016 року є неробочим днем і це виходить за межі їх посадових обов'язків. 11.01.2016 року вона письмово звернулась до КП «Житлогосп» із заявою про вихід комісії на місце залиття з метою складання акта та заміни аварійного відрізка труби. Але належного реагування на її звернення не відбулось. В подальшому вона неодноразово зверталась до КП «Житлогосп» та міського голови з відповідними заявами, але отримувала лише формальні відписки. За її замовленням спеціалістом у галузі архітектурно-будівельної діяльності було складено зведений кошторис розрахунку вартості ремонтно- відновлювальних робіт її квартири, відповідно до якого, вартість відновлення її квартири після залиття складає 32 357.50 грн. Оскільки, на її думку, залиття квартири сталось з вини відповідача та вартість пошкодженого майна у добровільному порядку не відшкодована, вимушена звернутись до суду за захистом своїх прав.

Визначте склад учасників справи.

Які права мають учасники справи?

Чи можливе подання позову в електронній формі?

Як має бути вирішена справа?

Завдання 2:

Лікар-психіатр Першої обласної спеціалізованої лікарні м. Ромни Бережний звернувся до Роменського міськрайонного суду Сумської області з заявою про продовження госпіталізації в примусовому порядку Крамаренка на підставі того, що проведене під час примусової госпіталізації лікування не дало позитивних результатів щодо покращення стану його здоров'я.

Беручи до уваги, що Крамаренко не має можливості самостійно захистити свої права, свободи та законні інтереси, а також, що він є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу, суд своєю ухвалою зупинив провадження у справі у зв'язку з необхідністю призначення йому адвоката для надання безоплатної правової допомоги та представництва його у суді.

Дайте правову оцінку діям суду.

Визначте суб'єктів отримання безоплатної правової допомоги у суді.

Визначте порядок залучення до участі у справі адвоката, який здійснює представництво у суді, як один з видів безоплатної правової допомоги.

Завдання 3:

Прохоров з метою захисту своїх порушених прав звернувся до суду з позовом до Войтюк. При цьому позовну заяву було подано як безпосередньо до канцелярії суду, так і направлено поштою, тож до суду надійшло дві однакові позовні заяви.

Чи має місце зловживання процесуальними правами?

Якщо так, то які наслідки такого зловживання?

Тести до теми:

1. *Як визначається процесуальна правоздатність і дієздатність у США?*

- а. закон не регламентує ці питання;
- б. за віком, з досягненням якого громадянин може самостійно виступати на суді;
- в. за наявністю фактичної емансипації;
- г. за місцем скоєння правопорушення.

2. *Яке поняття використовується в французькому праві для визначення права на позов?*

- а. інтерес;
- б. процесуальна правоздатність;
- в. якість;
- г. правове становище.

3. *Що включає в себе поняття «процесуальне правонаступництво»?*

- а. право на пред'явлення позову;
- б. перехід процесуальних прав і обов'язків від однієї особи до іншої при переході матеріальних прав;
- в. переведення боргу;
- г. реорганізація юридичної особи.

4. *Яка особливість американського підходу до процесуальної правоздатності та дієздатності?*

- а. відсутність законодавчого регулювання цих питань в усіх штатах;
- б. розмежування процесуальної правоздатності і процесуальної дієздатності;
- в. законодавче визначення віку для самостійного виступу в суді у всіх штатах;
- г. відсутність будь-якого регулювання цих питань в законодавстві США.

5. *Які аспекти статусу суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин передбачає законодавство Франції?*

- а. тільки процесуальну правоздатність і процесуальну дієздатність;
- б. процесуальну правоздатність, процесуальну дієздатність, інтерес та «якість»;
- в. тільки процесуальну дієздатність;
- г. тільки інтерес та «якість».

6. *Що означає судове представництво?*

- а. надання юридичних консультацій;
- б. виступ адвоката перед судом;
- в. допомога особі в справі в межах отриманих повноважень;
- г. оскарження судових рішень.

7. *Які види відносин виникають при судовому представництві?*

- а. відносини між суддею і стороною;
- б. відносини між адвокатом і клієнтом;
- в. відносини між особою, яку представляють, і представником;
- г. відносини між суддею і адвокатом.

8. *Яку функцію виконує прокурор у цивільному процесі?*

- а. виступає в ролі адвоката;
- б. захищає права та свободи громадян;
- в. захищає громадські інтереси;
- г. захищає правопорядок.

9. *У яких випадках обов'язкова участь прокурора у цивільному процесі відповідно до закону?*

- а. у всіх цивільних справах;
- б. при розгляді справи про розлучення;
- в. при захисті інтересів неповнолітніх;
- г. тільки при вирішенні справ, рівня державної важливості.

10. Яку функцію виконує аторней в англосаксонській системі права?

- а. захищає права громадян у судових процесах;
- б. представляє державу у судах;
- в. виконує роль адвоката;
- г. здійснює контроль діяльності державних органів.

Практичне заняття 5

Тема: Доказування та докази у цивільному процесі за законодавством України та деяких інших країн

Мета: Дослідити поняття та види доказів за законодавством різних держав

Питання для обговорення:

- 1. Доказування у цивільному процесі. Поняття судових доказів та їх класифікація.
- 2. Предмет доказування. Факти, які не потребують доказування.
- 3. Окремі засоби доказування.
- 4. Пояснення сторін і третіх осіб.
- 5. Показання свідків.
- 6. Письмові докази.
- 7. Речові докази.
- 8. Висновок експерта.
- 9. Інші засоби доказування.

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

У судовому засіданні відповідач заявив клопотання про витребування доказів, оскільки йому стало відомо про наявні у позивача докази, що мають значення для справи. Розглядаючи клопотання, суд зауважив, що подібні клопотання мають бути заявленими у підготовчому провадженні, а тому відмовив у задоволенні клопотання. Відповідач, вважаючи, що дії судді свідчать про його упереджене ставлення, заявив відвід судді. Суддя, у свою чергу, розцінив дії відповідача як зловживання процесуальними правами та залишив без розгляду заяву про відвід судді.

Чи правомірні дії судді та відповідача?

Завдання 2:

Колесников звернувся до суду з позовом до колишньої дружини про передання йому на виховання неповнолітню дочку. До позовної заяви в якості доказів та обґрунтування своїх вимог він додав письмові заяви сусідів, що підтверджуються факти негативного впливу Колесникової на дитину, ухилення від обов'язку виховання дочки. Крім цього, позивач представив аудіо запис розмови, який відбулася у нього з відповідачкою, який свідчив про небажання Колесникової займатись виховання дитини.

Дайте визначення судових доказів.

Назвіть засоби доказування за ЦПК.

Чи можуть вказані письмові матеріали та аудіо запис розглядатись в якості доказів по справі?

Завдання 3:

Соколова звернулася до суду з позовом про визнання її чоловіка недієздатним внаслідок душевної хвороби. Заявниця надала суду довідку про стан здоров'я її чоловіка, а також заявила клопотання про виклик в якості свідків сусідів, які могли б підтвердити, що поведінка Соколова не відповідає звичайним нормам, а також лікаря психоневрологічного диспансеру, який на протязі декількох років лікував Соколова. Також суд витребував виписку із історії хвороби лікувального закладу, в якому Соколов знаходився на обліку. Дослідивши матеріали справи суд визнав Соколова недієздатним внаслідок психічного захворювання.

Які особи повинні приймати участь при розгляді справ про визнання громадянина недієздатним?

Чи міг суд самостійно без подання відповідного клопотання витребувати виписку із історії хвороби лікувального закладу, в якому Соколов знаходився на обліку?

*Чи вірно судом були застосовані норми про відповідність та допустимість доказів?
Розкрийте правило про належність та допустимість доказів.*

Тести до теми:

1. Які два типи доказування в процесуальному сенсі можна виділити в німецькій теорії доказового права?

- а. суворе та вільне доказування;
- б. публічне та приватне доказування
- в. доказування свідками та доказування документами;
- г. пряме та дотичне доказування.

2. Які механізми використовуються для виявлення доказів до початку судового розгляду в українському процесуальному законодавстві?

- а. попередній допит свідків та підготовка сторін;
- б. призначення експертизи;
- в. реєстрація справи у суді;
- г. публікація судового рішення в мас-медіа.

3. Яка основна риса дослідження доказів в Англії та США вказана як «явний пріоритет показань свідків над письмовими й речовими доказами»?

- а. наявність спеціальних методик;
- б. внутрішнє переконання судді;
- в. активне використання психологічних прийомів;
- г. наочність в дослідженні доказів.

4. Як визначається оцінка доказів суддею?

- а. за внутрішнім переконанням;
- б. за численністю свідків;
- в. за силами адвокатських аргументів;
- г. за рекомендаціями присяжних.

5. Яка з основних функцій доказів у судовому доказуванні включає функцію накопичення інформації?

- а. функція обґрунтування;
- б. функція відображення;
- в. функція посвідчувальна;
- г. функція накопичення.

6. Що визначає допустимість доказів у судовому процесі?

- а. зв'язок між доказом і фактичною обставиною;
- б. юридичні наслідки фактичної обставини;
- в. здатність доказу довести або спростувати фактичну обставину;
- г. пов'язаність доказу зі спірним фактом.

7. Що вказує, що доказ не може бути допущений в США?

- а. існування несправедливого упередження;
- б. незв'язаність доказу зі спірним фактом;
- в. належність доказу до справи;
- г. відображення фактів реальної дійсності.

8. В яких випадках суд може відмовити в прийнятті доказу і повернути його або відмовити у збиранні доказів?

- а. якщо доказ отриманий у зв'язку із злочином або протиправним порушенням основних прав;
- б. тільки за відсутності доступу до доказу;
- в. якщо доказ представлений або клопотання про збирання доказів подане із запізненням;
- г. тільки якщо учасник процесу не сплатив передоплату.

9. Як визначають предмет доказування у вузькому сенсі?

- а. як сукупність юридичних фактів матеріально-правового характеру;
- б. як факти, з якими закон пов'язує виникнення, зміну і припинення правовідносин між сторонами;
- в. як факти, які не стосуються до справи;

г. усі вищезазначені варіанти неправильні.

10. У якому випадку суд може визнати факт як загальновідомий?

а. якщо суд вважає його за достатньо беззаперечний;

б. якщо це стосується обізнаності суду і факт відомий на території дії суду або може бути легко визначений при зверненні до джерел;

в. якщо це стосується обізнаності сторін у справі;

г. усі вищезазначені варіанти неправильні.

Практичне заняття 6

Тема: Окремі умови процесуальної діяльності у законодавстві України та деяких зарубіжних країн

Мета: Вивчити поняття процесуальних строків, судових витрат та заходів процесуального примусу за законодавством різних країн.

Питання для обговорення:

1. Процесуальні строки та їх види.

2. Судові витрати.

3. Заходи процесуального примусу.

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

Складіть клопотання про поновлення або продовження строків на вчинення таких процесуальних дій: а) на апеляційне або касаційне оскарження ухвали суду про відмову у відкритті провадження у справі; б) на подання доказів у суді першої інстанції після початку розгляду справи по суті; в) на подання заяви про скасування судового наказу.

Завдання 2:

Лукова звернулася до суду з позовом до Кагарлицької міської ради про скасування рішення про безоплатне надання земельної ділянки у власність. Ухвалою суду від 01 серпня 2014 р. було відмовлено у відкритті провадження у справі за позовом Лукової до Кагарлицької міської ради про скасування рішення. Копію зазначеної ухвали заявниці надіслано поштою 4 серпня 2014 р. Лукова отримала ухвалу 7 серпня 2014 р., що підтверджується відповідним штемпелем на поштовому конверті. 11 серпня 2014 р. Лукова подала до суду апеляційну скаргу на ухвалу від 01 серпня 2014 р. про відмову у відкритті провадження у справі.

Чи потрібно Луковій клопотати у своїй апеляційній скарзі про поновлення строку на апеляційне оскарження?

Чи потрібно Луковій зазначити в апеляційній скарзі, коли саме вона отримала копію оскаржуваної ухвали?

Чи потрібно Луковій долучити до апеляційної скарги копію конверта, в якому вона отримала оскаржувану ухвалу?

Як потрібно було б вчинити суду, якщо Лукова не отримала копію ухвали суду через помилку працівника суду - неправильно зазначену адресу позивачки?

Завдання 3:

21 липня 2014 р. Сірій зареєстрував у суді позов до Трофімова про стягнення боргу за розпискою. 28 липня 2014 р. Сірій зателефонував до канцелярії суду, щоб дізнатися, чи відкрито провадження у справі, оскільки жодних документів від суду до цього часу він не отримав. У канцелярії йому повідомили, що його позовна заява розписана на суддю Соколову, і дали номер телефону помічника судді. Помічник судді на запитання Сірого відповів: «Ухвали про відкриття провадження по вашій позовній заяві ще не постановлено, передзвоніть, скажімо, тижні через два». Уявіть, що Сірій звернувся до вас за юридичною консультацією.

Яким чином йому пояснити, чому ухвалу про відкриття провадження у справі виносять не вчасно?

Які процесуальні дії та в які строки мають вчинити суд та учасники процесу на стадії відкриття провадження у справі?

Як мають діяти учасники процесу в разі порушення судом або органом реєстрації місця перебування та місця проживання фізичних осіб процесуальних строків, встановлених законом?

Завдання 4:

Остапова звернулася до суду з позовом до Ілюценка про стягнення боргу за розпискою. У прохальній частині свого позову Остапова зазначила: «Прошу стягнути з Ілюценка борг у сумі 40 000 грн». Рішенням суду позов було задоволено повністю. Суд вирішив: «Стягнути з Ілюценка на користь Остапової 40 000 грн». Зазначене рішення суду першої інстанції не оскаржувалось відповідачем і набуло законної сили. Вже після отримання в суді виконавчого листа Остапова виявила, що ані в рішенні суду, ані у виконавчому листі не зазначено про покладення на відповідача судового збору, який вона сплатила в сумі 400 грн.

Визначте, чия це помилка: позивача, яка не просила в позові про стягнення з відповідача судового збору, чи суду, який за загальний правилом не може виходити за межі позовних вимог позивача?

Які дії має вчинити Остапова, щоб стягнути з Ілюценка 400 грн судового збору?

Тести до теми:

1. *Що таке процесуальні строки?*

- а. період часу, в який слід здійснювати процесуальні дії в судовому процесі;
- б. термін, протягом якого можна подати апеляційну скаргу;
- в. строки, обумовлені конкретними обставинами справи;
- г. час, протягом якого можна подати скаргу на порушення прав людини.

2. *Який вид строку вважається тим, що може бути визначений судом?*

- а. законні строки;
- б. судовий строк;
- в. строк, обумовлений конкретними обставинами справи;
- г. розумний строк.

3. *Яким чином обчислюється строк, обумовлений роками?*

- а. закінчується в останній день грудня року, вказаного в ньому;
- б. закінчується у відповідне число останнього року строку;
- в. закінчується наступного дня після настання події;
- г. розумний строк завжди вказується як рік.

4. *Що включають в собі судові витрати згідно ст. 695 ЦПК Франції?*

- а. витрати адвокатів та апеляційні заяви;
- б. мито, збори, платежі та інші витрати, пов'язані з процесуальними документами;
- в. витрати на юридичні консультації та підготовку документів;
- г. витрати на подорожі сторін та свідків у судовому процесі.

5. *Які види судового збору (мита) існують?*

- а. фіксований і обчислюється у твердих ставках;
- б. постійний і визначається суддею;
- в. фіксований і пропорційний;
- г. статичний і динамічний.

6. *У яких випадках сторони можуть бути звільнені від сплати судового збору?*

- а. звільнення від сплати судового збору не передбачено законом;
- б. звільнення від сплати судового збору можливе лише для фізичних осіб;
- в. звільнення від сплати судового збору можливе у випадках, передбачених законом;
- г. звільнення від сплати судового збору можливе тільки за рішенням судді.

7. *Які заходи процесуального примусу можуть бути застосовані до учасників цивільного судочинства, якщо вони порушують встановлені правила?*

- а. видворення;
- б. звільнення від участі в судовому засіданні;
- в. штраф;
- г. арешт.

8. *Які заходи процесуального примусу можуть бути застосовані до осіб, які перешкоджають здійсненню цивільного судочинства?*

- а. попередження та штраф;
- б. привід та видалення зі судового засідання;
- в. тимчасове вилучення доказів та арешт;
- г. привід та штраф.

9. Які заходи процесуального примусу можуть бути застосовані до свідків, які не з'являються до суду?

- а. попередження та видалення зі судового засідання;
- б. штраф та тимчасове вилучення доказів;
- в. привід та штраф;
- г. відшкодування витрат та примусовий захід арешту.

10. Який підхід існує в цивільному процесі США до застосування примусових заходів за недобросовісну поведінку учасників судового процесу?

- а. обмеження права на подачу судових позовів;
- б. покладання на порушника судових витрат іншої сторони;
- в. штраф на користь держави;
- г. усі вищевказані відповіді.

Практичне заняття 7

Тема: Процедури розгляду цивільних справ за законодавством України та деяких інших країн

Мета: Вивчити процедури розгляду цивільних справ за законодавством різних країн.

Питання для обговорення:

1. Особливості розгляду справ у державах різних судових систем
  - 1.1. Право на позов і пред'явлення позову
  - 1.2. Проведення у справі до судового розгляду
  - 1.3. Розгляд справи по суті
  - 1.4. Постановлення судового рішення
2. Розгляд цивільних справ судом присяжних
3. Заочний розгляд справи.

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЄвроХолдинг» звернулося до суду з позовом до Євтушенко, третя особа без самостійних вимог на стороні відповідача - СТОВ «Пісчане», про визнання недійсним договору оренди землі. Ухвалою суду позовну заяву ТОВ «ЄвроХолдинг» залишено без руху з таких підстав: - позивач звернувся до суду з позовною вимогою про визнання недійсним договору оренди землі, укладеного між відповідачем і третьою особою. Ухвалене у цій справі судове рішення матиме однакові правові наслідки для обох сторін спірного договору оренди. Тому орендар за договором - СТОВ «Пісчане» має бути вказано у позовній заяві у такому ж статусі сторони у цивільному процесі, як і інша сторона договору - власник землі (орендодавець) - відповідач: - позивачем не додано до позовної заяви її копії та копії всіх документів, що додаються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, як того вимагає ЦПК України: - позивачем не вказано, які саме права й інтереси позивача були порушені, невизнані чи оспорені відповідачем - власником землі внаслідок укладення договору оренди землі з третьою особою. Отримавши зазначену ухвалу, Товариство з обмеженою відповідальністю «ЄвроХолдинг» звернулося до суду із заявою про роз'яснення ухвали про залишення позовної заяви без руху

Як має діяти суд у цьому випадку?

Чи може роз'яснити ухвали про залишення позовної заяви без руху?

Завдання 2:

Ігнатенко П. 1981 р. н. та Ігнатенко Т. 1982 р. н. з 12.12.2006 перебувають у зареєстрованому шлюбі. Від шлюбу мають неповнолітню доньку Ігнатенко В. Ігнатенко Т. вважає, що нормальні сімейні стосунки не склалися через різні погляди на життя, втрачено почуття поваги та любові один до одного, внаслідок чого вона має бажання розлучитися. Ігнатенко П. прагне зберегти сім'ю. Враховуючи всі вимоги, встановлені ЦПК України, складіть:

1) позовну заяву Ігнатенко Т. про розірвання шлюбу

2) заперечення Ігнатенка П. проти позову дружини про розірвання шлюбу.

Інформація, яка може бути корисною для правильного оформлення зазначених документів: - Ігнатенко Т. разом з дочкою зареєстровані та постійно проживають у квартирі подружжя за адресою: м. Київ, просп. Маяковського, 15, кв. 26 (Деснянський район): - Ігнатенко П. зареєстрований у квартирі подружжя за адресою: м. Київ, просп. Маяковського, 15, кв. 26 (Деснянський район), але на даний час постійно проживає зі своєю матір'ю за адресою: м. Київ, просп. Ю. Гагаріна, 4 (Дніпровський район): - шлюб між подружжям було зареєстровано у Центральному відділі реєстрації шлюбів м. Києва за адресою: м. Київ, проспект Перемоги, 11 (Шевченківський район).

Під час складання позову врахуйте, що Ігнатенко Т. має бажання виключно розлучитися з чоловіком, і визначте, чи зобов'язана вона при цьому заявити також вимоги про визначення місця проживання дитини та/ або про поділ спільного майна подружжя.

Чи зобов'язаний суд вирішити питання про визначення місця проживання дитини та/ або про поділ спільного майна подружжя у справі про розірвання шлюбу, якщо такі вимоги не заявлені позивачем?

Завдання 3:

Між Захаровою та Зайцем укладено договір оренди квартири строком на 1 рік. Внаслідок несплати орендарем орендної плати Захарова звернулась до суду з позовом до Зайця про стягнення заборгованості з орендної плати за червень 2013 р. У процесі судового розгляду справи відповідач сплатив орендну плату за червень у добровільному порядку, внаслідок чого позивач відмовилась від позову Суд закриття провадження у справі. В подальшому Захарова знову звернулась до суду з позовом до Зайця про стягнення заборгованості з орендної плати за тим же договором оренди за липень 2013 р.

Чи існують у цьому випадку підстави для відмови у відкритті провадження у справі?

Які наслідки закриття провадження у справі?

Проаналізуйте ситуацію та надайте правову оцінку діям суду.

Тести до теми:

1. Що є однією з передумов права на позов за принципом «немає порушення інтересу – немає позову»?

а. відсутність судового рішення з тієї самої справи;

б. відсутність рішення третейського суду;

в. заінтересованість особи;

г. цивільна процесуальна правоздатність

2. Які вимоги визначають порядок реалізації права на пред'явлення позову?

а. підсудність справи даному суду;

б. цивільна процесуальна правоздатність;

в. відсутність судового рішення з тієї самої справи;

г. процесуальна дієздатність позивача.

3. Що може призвести до відмови в прийнятті позовної заяви суддею?

а. відсутність судового рішення з тієї самої справи;

б. відсутність рішення третейського суду;

в. відсутність належно оформлених повноважень на підписання або пред'явлення позовної заяви;

г. відсутність цивільної процесуальної правоздатності.

4. Які основні елементи позову визначені в англо-американському процесі?

а. предмет і підставу;

б. предмет і докази;

в. підставу та ім'я позивача;

г. предмет, підставу, та перелік документів

5. Яка система передбачає можливість пред'явлення позову усно в канцелярії суду для занесення до протоколу?

а) англо-американська система;

б. німецька система;

- в. угорська система;
  - г. кубинська система.
6. *Що включає в себе поняття групового (класового) позову, згідно з текстом?*
- а. захист індивідуальних прав індивідів;
  - б. захист публічних інтересів та представницький характер;
  - в. предмет і підставу позову;
  - г. захист прав конкретної особи.
7. *В яких країнах проведення попереднього судового засідання є обов'язковим?*
- а. всіх країнах континентального права;
  - б. у Франції та Японії;
  - в. у Німеччині та США;
  - г. в Німеччині.
8. *Який етап може передувати судовому розгляду в США, якщо сторони не досягли примирення на попередньому засіданні?*
- а. оповіщення відповідача;
  - б. обговорення наради з мирного врегулювання спору;
  - в. проведення обов'язкових погоджувальних досудових процедур;
  - г. передача справи до суду присяжних.
9. *Що включає в себе обов'язки суду під час підготовки справи до судового розгляду?*
- а. оцінювання всіх обставин справи;
  - б. вирішення питань про склад осіб, які братимуть участь у справі;
  - в. визначення фактів, які визнаються кожною стороною;
  - г. усі вищенаведені відповіді.
10. *Який інститут може використовуватися для відкладення розгляду справи в разі виявлення обставин, що перешкоджають вирішенню справи по суті?*
- а. визнання недійсною справи;
  - б. перенесення судового засідання;
  - в. внесення змін в судову позовну заяву;
  - г. призначення судового примирителя.

Практичне заняття 8

Тема: Окремі види судового провадження по цивільним справам за законодавством різних країн

Мета: Дослідити окремі види судового провадження по цивільним справам за законодавством різних країн.

Питання для обговорення:

1. Види проваджень у цивільному процесі
2. Позовне провадження
3. Окреме провадження
4. Викличне провадження
5. Поняття та види спрощених та прискорених процедур у цивільному судочинстві
6. Сумарне провадження
7. Наказне провадження як різновид спрощеного провадження.
8. Спрощені судові процедури, що ґрунтуються на невеликій сумі заявлених вимог
9. Провадження по справах, що виникають із публічних правовідносин.

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

Чи є підстави для ухвалення заочного рішення у таких справах:

- 1) у справі про розірвання шлюбу позивачка у судове засідання не з'явилась, надіслала до суду заяву з проханням розглядати справу за її відсутності: відповідач у судове засідання не з'явився, направлена йому судова повістка про виклик повернулася до суду з відміткою поштового відділення «за закінченням терміну зберігання»;

- 2) у справі про розірвання шлюбу позивачка у судове засідання не з'явилась, надіслала до суду заяву з проханням розглядати справу за її відсутності: відповідач у судове засідання не з'явився, надіслав до суду заяву з проханням розглядати справу за його відсутності;
- 3) у справі про розірвання шлюбу позивачка у судове засідання двічі не з'явилась, жодних заяв не подавала: відповідач у судове засідання не з'явився, двічі направлені йому судові повістки про виклик повернулися до суду з відміткою поштового відділення «за закінченням терміну зберігання»;
- 4) у справі за позовом Коновалова О. до Коновалова А. та Коновалової Н. про виділення частки із спільного майна Коновалова Н. у судове засідання не з'явилась, двічі направлені їй судові повістки про виклик повернулися до суду з відміткою поштового відділення «за закінченням терміну зберігання»;
- 5) у справі за позовом банку «Верховина» до Кайлюка про стягнення заборгованості за кредитним договором відповідач клопотав про призначення у справі судової почеркознавчої експертизи і зупинення у зв'язку з цим розгляду справи. Суд задовольнив його клопотання. Але після проведення експертизи і поновлення провадження у справі відповідач більше не з'являвся в судові засідання. Двічі направлені Кайлюку судові повістки про виклик за зареєстрованою адресою його проживання поверталися до суду з відміткою поштового відділення «за закінченням терміну зберігання».

Завдання 2:

Крамаров звернувся до суду з позовом до Черепахіної про стягнення боргу в розмірі 20 000 грн. У судовому засіданні у справі сторони вирішили укласти мирову угоду та пояснили суду що вони домовились про те, що відповідач виплачуватиме позивачу (надсилати на його адресу поштовим переказом) щомісячно, починаючи з серпня 2014 р., по 2000 грн до 10 числа кожного місяця протягом 10 місяців поспіль. Вислухавши пояснення сторін, суд своєю ухвалою затвердив зазначену мирову угоду сторін. Але 10 серпня 2014 р. перші 2000 грн Крамарову від Черепахіної не надійшли, внаслідок чого 11 серпня 2014 р. Крамаров знову звернувся до суду з позовом до Черепахіної про стягнення боргу в розмірі 20 000 грн. Проаналізуйте дії Крамарова.

Що би ви порекомендували зробити Крамарову у ситуації, що склалася?

Тести до теми:

1. *Що включає в себе процесуальне провадження?*

- а. систему процесуальних відносин;
- б. сукупність способів здійснення процесуальної діяльності;
- в. систему офіційних документів, що фіксують результати розгляду справи;
- г. усі вищенаведені варіанти.

2. *Яким чином вид провадження визначається в цивільному судочинстві?*

- а. характером спірного матеріального правовідношення;
- б. рішенням суду;
- в. терміном, протягом якого справу можна розглядати;
- г. усі вищенаведені варіанти.

3. *Які є можливі напрямки подальшого вдосконалення спрощених процедур у цивільному процесі?*

- а. розробка принципів примирення;
- б. запровадження інституту зупинення провадження у справі з ініціативи сторін;
- в. збільшення кількості судів загальної юрисдикції;
- г. запровадження обов'язкових апеляційних процедур.

4. *Що є ознаками позовного провадження?*

- а. спір про виконання рішення суду;
- б. спори про права та інтереси, які виникають із певних цивільних правовідносин;
- в. відсутність рівноправності сторін у судовому спорі;
- г. примусовий характер розгляду справи.

5. *Чому позовне провадження є основним видом цивільного судочинства?*

- а. воно є найбільш складним видом судового процесу;
- б. воно стосується складних спірних правовідносин;

- в. майже всі цивільні справи є позовними;
 г. воно не вимагає присутності сторін у суді.
6. Які вимоги використовуються для фільтрації судової юрисдикції?
 а. вимоги до процесуальної діяльності у судовому засіданні;
 б. вимоги, що забороняють особі звертатися до суду;
 в. вимоги до обраної судової установи;
 г. вимоги до кількості судових рішень у справі.
7. Що є основною характерною рисою окремого провадження?
 а. відсутність суб'єктивних прав учасників справи;
 б. відсутність процесуальних гарантій для учасників справи;
 в. відсутність матеріально-правового спору у справі;
 г. відсутність права оскарження рішень суду.
8. Які об'єкти судового захисту можуть бути в окремому провадженні?
 а. тільки суб'єктивні права фізичних осіб;
 б. тільки матеріальні правовідносини;
 в. як законні інтереси, так і неоспорювані суб'єктивні права фізичних, юридичних осіб або держави;
 г. тільки права, пов'язані з нерухомістю.
9. Яку основну мету має окреме провадження?
 а. вирішення судових справ без участі суддів;
 б. встановлення матеріально-правових спорів між сторонами;
 в. встановлення певних юридичних фактів та станів для подальшого здійснення суб'єктивних прав;
 г. розгляд справ без подальшого здійснення суб'єктивних прав.
10. Що є основною метою викличного провадження?
 а. розгляд спорів між сторонами;
 б. виклик осіб, які або взагалі невідомі, або чие місцезнаходження невідоме;
 в. видача суддею резолюції;
 г. публічне оголошення рішень суду.

Практичне заняття 9

Тема: Стадії цивільного процесу за законодавством України та деяких інших країн

Мета: Вивчити стадії цивільного процесу за законодавством України та деяких інших країн.

Питання для обговорення:

1. Порядок пред'явлення позову і наслідки його недотримання.
2. Реквізити позовної заяви, порядок виправлення недоліків позовної заяви.
3. Порядок прийняття позовної заяви.
4. Підстави, порядок і наслідки повернення позовної заяви.
5. Підстави, порядок і наслідки залишення позовної заяви без руху.
6. Порядок відкриття провадження у справі. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі.

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

Складіть таблицю за зразком:

	Залишення позовної заяви без руху	Повернення позовної заяви	Відмова у відкритті провадження у справі
Підстави			
Наслідки			

Завдання 2:

Скласти позовну заяву про:

1. розірвання шлюбу;

2. поділ майна подружжя;

3. поновлення на роботі.

Скласти відзив на позовну заяву про:

1. розірвання шлюбу;

2. поділ майна подружжя;

3. поновлення на роботі.

Скласти клопотання про:

1. витребування доказів;

2. виклик свідків;

3. призначення експертизи

Завдання 3:

У провадженні Ленінського районного суду м. Кіровограда знаходиться справа за позовом Плахотнік до виконавчого комітету Кіровоградської міської ради, треті особи - Служба у справах дітей Кіровоградської міської ради, Комунальний заклад «Дитячий будинок «Сонечко» - про визнання незаконним і скасування рішення, звільнення від обов'язків опікуна та призначення нового опікуна. У зв'язку з тим, що свідки у справі, яких треба допитати, - Попова та Сафронова - працюють на території Кіровського району м. Кіровограда, суд за власного ініціативою постановив ухвалу про їх участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, забезпечення проведення якої доручив Кіровському районному суду м. Кіровограда.

Чи відповідають дії суду вимогам процесуального закону?

Чи враховано судом інтереси сторін у справі?

Якщо позивач або відповідач у справі заперечуватиме проти проведення допиту свідків у режимі відеоконференції та наполягатиме на їх безпосередній присутності в судовому засіданні, які процесуальні дії вчинить суд?

Чи мають сторони можливість оскаржити ухвалу суду про призначення розгляду справи в режимі відеоконференції?

Тести до теми:

1. Яку ухвалу суддя повинен постановити після ознайомлення з позовною заявою, якщо немає підстав для відмови у відкритті провадження?

- а. ухвала про відкриття провадження у справі;
- б. ухвала про відмову у відкритті провадження;
- в. ухвала про залишення позовної заяви без руху;
- г. ухвала про повернення позовної заяви.

2. Яка є основна мета відкриття провадження у справі в суді першої інстанції?

- а. розгляд справи по суті та вирішення конкретної цивільної справи;
- б. підготовка до апеляційного оскарження рішення суду;
- в. відмова від розгляду справи на цій стадії;
- г. визначення майбутніх дій сторін у судовому процесі.

3. Які підстави для відмови у відкритті провадження у справі?

- а. відсутність судового рішення;
- б. відсутність позовної заяви;
- в. невідповідність позовної заяви вимогам закону;
- г. відсутність судової юрисдикції для цієї справи.

4. Що стається, якщо суд вирішує відмовити від відкриття провадження у справі?

- а. справа автоматично переходить до апеляційної інстанції;
- б. суд надсилає ухвалу заявнику разом з позовними матеріалами;
- в. позовна заява вважається поданою в іншому суді;
- г. відмова від розгляду справи на цій стадії є остаточною.

5. Якими можуть бути подальші дії судді після відкриття провадження у справі, якщо виявлено, що позовна заява подана без додержання вимог закону?

- а. ухвала про відкриття провадження у справі;
- б. ухвала про відмову у відкритті провадження;
- в. ухвала про залишення позовної заяви без руху;

г. ухвала про повернення позовної заяви.

6. *Що стається, якщо позивач усуває недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом?*

а. суд надсилає справу до апеляційної інстанції;

б. суд продовжує розгляд справи і постановляє ухвалу про це;

в. позовна заява залишається без розгляду;

г. суд відмовляє в розгляді справи.

7. *Який строк для усунення недоліків позовної заяви встановлюється суддею в ухвалі про залишення позовної заяви без руху?*

а. не може перевищувати п'яти днів;

б. три дні з моменту отримання ухвали;

в. десять днів з дня вручення ухвали;

г. п'ятнадцять днів з дня вручення ухвали.

8. *Які дії повинен виконати суд у випадку, коли інформація про місце проживання фізичної особи не надає можливості встановити зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) цієї особи?*

а. відмовити у відкритті провадження;

б. передати справу до апеляційної інстанції;

в. відправити справу до відповідного органу реєстрації місця проживання фізичної особи;

г. провести публікацію в офіційних мас-медіа.

9. *Яка мета підготовчого провадження у цивільному процесі?*

а. забезпечення правильного та своєчасного розгляду справи;

б. здійснення судового розгляду справи;

в. примирення сторін у спорі до судового розгляду;

г. підготовка позовної заяви.

10. *Скільки триває підготовче провадження?*

а. 10 днів;

б. 30 днів;

в. 60 днів;

г. немає вірної відповіді.

Практичне заняття 10

Тема: Порівняльно-правова характеристика сучасного розуміння поняття, видів та вимог до змісту судових рішень за законодавством України та деяких інших країн

Мета: Дослідити поняття, структуру та елементи судових рішень.

Питання для обговорення:

1. Вимоги, які висуваються законодавством України до судового рішення. Законність і обґрунтованість судового рішення.

2. Зміст судового рішення. Його складові частини.

3. Усунення недоліків судового рішення судом, який його ухвалив: доповнення судового рішення, виправлення опісок та арифметичних помилок, роз'яснення судового рішення.

4. Законна сила судового рішення.

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

Проаналізуйте різні види або форми судових рішень та складіть порівняльну таблицю за запропонованим прикладом:

	Зміст	Питання, що вирішуються	Порядок ухвалення та проголошення	Порядок оскарження
Ухвали суду				
Рішення суду				
Постанова суду				
Додаткове рішення суду				

Заочне рішення суду				
Судовий наказ				
Окремі ухвали суду				

Завдання 2:

Проаналізуйте рішення ЄСПЛ у справах Світлани Науменко проти України, Ромашов проти України та Олександр Шевченко проти України. Сформулюйте основні положення принципів юридичної визначеності та остаточності судових рішень в практиці ЄСПЛ.

Тести до теми:

1. Які види судових рішень існують?

- а. резолюції, постанови, заяви, вироки;
- б. ухвали, рішення, постанови, судові накази;
- в. вироки, оголошення, резолюції, судові папери;
- г. відповіді, реакції, документи, рішення.

2. Що характеризує рішення суду?

- а. вони завжди бувають письмовими;
- б. вони регулюють порядок судового провадження;
- в. вони вирішують спори по суті і ґрунтуються на фактах та нормах права;
- г. вони можуть бути виписані лише у вигляді вироків.

3. Яка є головна різниця між рішенням суду і ухвалою суду?

- а. рішення суду вирішують спори по суті, а ухвалою вирішують питання руху справи;
- б. рішення суду і ухвала суду мають однаковий зміст і призначення;
- в. рішення суду не набирають законної сили, тоді як ухвала негайно набуває її;
- г. рішення суду завжди приймається колегією суддів, а ухвалу може приймати один суддя.

4. Які види ухвал суду існують?

- а. тільки одноособові ухвали;
- б. ухвали, які обов'язково потрібно оскаржувати;
- в. ухвали, які вирішують спори по суті;
- г. ухвали, спрямовані на відкриття та розвиток процесу, а також перешкоджають розвитку процесу.

5. Якого виду порушення законодавства може бути основою для постановлення окремої ухвали?

- а. порушення тільки цивільного законодавства;
- б. порушення будь-якого виду законодавства;
- в. порушення законодавства, яке містить ознаки кримінального правопорушення;
- г. порушення процесуального законодавства.

6. Що означає, що рішення суду повинно бути «обґрунтованим»?

- а. рішення повинно бути прийняте на основі особистої думки судді;
- б. рішення повинно бути підтверджене численними законами;
- в. рішення повинно бути прийняте на основі повного і всебічного з'ясування обставин та доказів по справі;
- г. рішення повинно бути прийняте на основі пріоритету позовних вимог.

7. Які питання суду вирішує під час ухвалення рішення?

- а. тільки фактичні обставини, встановлені судом;
- б. тільки правові норми, застосовані до справи;
- в. обставини та докази у справі, правовідносини сторін, правова норма для застосування, задоволення або відмова в позові, розподіл судових витрат, та інші питання;
- г. тільки аргументи сторін щодо наявності підстав для задоволення позову.

8. Які елементи входять до мотивувальної частини рішення суду?

- а. фактичні обставини, визнані сторонами;
- б. лише норми права, які застосував суд;

в. фактичні обставини, зміст спірних правовідносин, докази, заяви сторін, інші процесуальні дії у справі;

г. інформація про порядок виконання рішення суду.

9. Що означає вимога, що рішення суду не може залежати від настання або ненастання певних обставин?

а. суд не може приймати рішення, яке спирається на фактичні обставини;

б. суд повинен приймати рішення залежно від настання певних обставин;

в. рішення суду повинно бути незалежним від настання або ненастання певних обставин;

г. рішення суду не повинно прийматися до визначення всіх фактів справи.

10. Як називаються рішення суду, які вирішують правовий спір сторін і встановлюють їх правове становище?

а. резолютивні рішення;

б. декларативні рішення;

в. конститутивні рішення;

г. рішення про присудження.

Практичне заняття 11

Тема: Процедури перегляду судових рішень за законодавством різних країн

Мета: Ознайомити студентів з процедурами перегляду судових рішень за законодавством різних країн

Питання для обговорення:

1. Сучасні моделі переглядів судових рішень

2. Апеляція

3. Касація та її форми

4. Перегляд справ у порядку нагляду

5. Перегляд справ за нововиявленими обставинами

6. Інші види переглядів судових рішень.

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

Складіть порівняльну таблицю проваджень із перегляду судових рішень:

	Апеляційне провадження	Касаційне провадження	Перегляд справ за нововиявленими обставинами
Суб'єкти звернення			
Об'єкти оскарження			
Підстави звернення			
Строки звернення			
Порядок розгляду справи			
Повноваження суду			

Завдання 2:

Знайдіть в Єдиному державному реєстрі судових рішень і проаналізуйте ухвали суду касаційної інстанції про повне або часткове скасування рішення суду. Узагальніть підстави для скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанції, які зазначено в знайдених вами ухвалях. Які саме порушення норм процесуального права унеможливають встановлення фактичних обставин і мають значення для правильного вирішення справи та найчастіше стають підставами для скасування судового рішення?

Завдання 3:

Арбузовим була подана апеляційна скарга на рішення Деснянського районного суду м. Києва у справі про зміну формулювання причин звільнення. В апеляційній скарзі Арбузов послався на те, що суд, який ухвалив рішення на користь роботодавця, не повно з'ясував обставини справи, ґрунтує своє рішення лише на поясненнях сторін та копії трудової книжки, тоді як

ним було подане клопотання про залучення в процес колег по роботі, які могли б підтвердити що знищення майна на складі готової продукції відбулось не з його вини.
З метою повного та всебічного розгляду справи апеляційний суд залучив в процес колег Арбузова та ухвалив нове рішення.

Тести до теми:

1. Яка головна мета перевірки судових постанов вищестоящою інстанцією?

- а. поновлення провадження у справі;
- б. перевірка на наявність правопорушень у справі;
- в. виправлення судових помилок;
- г. вирішення справи по суті.

2. Які види перевірки судових постанов існують у науці цивільного процесу?

- а. перевірка фактів та юридична перевірка;
- б. юридико-фактична перевірка, юридична перевірка, виняткова (надзвичайна) юридична перевірка;
- в. реформаційна перевірка, анулююча перевірка, тактична перевірка;
- г. звичайна перевірка, надзвичайна перевірка, реформаційна перевірка.

3. Яка є головна мета апеляційного провадження?

- а. поновлення провадження в справі;
- б. перевірка законності і обґрунтованості рішень суду першої інстанції, що не набрали законної сили;
- в. вирішення справи по суті;
- г. виправлення судових помилок.

4. Які види апеляції існують у судовій системі?

- а. повна та неповна (обмежена) апеляція;
- б. апеляція та ревізія;
- в. спеціальна та загальна апеляція;
- г. первинна та вторинна апеляція.

5. Які є підстави апеляційного оскарження за процесуальним законодавством?

- а. тільки помилки у вирішенні питань факту;
- б. тільки порушення процесуальних гарантій;
- в. неправильна правова кваліфікація та помилки у вирішенні питань факту;
- г. тільки підстави недійсності.

6. В яких країнах зазвичай використовується повна апеляція?

- а. Австрія та Німеччина;
- б. Франція та Бельгія;
- в. Угорщина та Латвія;
- г. Італія та Швеція.

7. Які риси характеризують касаційний процес?

- а. здійснюється правосуддя по конкретній справі між конкретними сторонами (приватна мета касаційного процесу);
- б. реалізується публічний інтерес у забезпеченні однакового застосування судами права і його тлумаченням;
- в. ціна скарги залежить від вартості предмета оскарження;
- г. Касаційний суд перевіряє законність судових рішень тільки в межах позовних вимог.

8. Які повноваження має касаційний суд під час розгляду справи в касаційному порядку?

- а. суд може встановлювати нові обставини, які не були встановлені в рішенні чи відкинути ним;
- б. касаційний суд перевіряє законність судових рішень тільки в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції;
- в. суд може розглядати справу в касаційному порядку та вирішувати питання про достовірність або недостовірність доказів;
- г. касаційний суд має право скасувати рішення та прийняти нове рішення.

9. Хто вправі приносити протести в порядку нагляду?

- а. лише адвокати;

- б. тільки сторони справи;
- в. посадові особи суду та прокуратури;
- г. громадські організації.

10. Які випадки можуть бути підставою для перегляду судового акта за нововиявленими обставинами згідно з законодавством Угорщини?

- а. обман стороною;
- б. виявлення нових доказів, які могли б вплинути на рішення справи;
- в. вирок за вчинення злочину суддею;
- г. всі вищезазначені варіанти.

Практичне заняття 12

Тема: Процедури виконання судових рішень за законодавством різних країн

Мета: Вивчити процедури виконання судових рішень за законодавством різних країн

Питання для обговорення:

1. Моделі виконавчого провадження
2. Особливості засобів примусового виконання
3. Окремі процедури виконавчого провадження
4. Особливості примусового виконання за різними вимогами.

Практичне завдання: вирішення ситуаційних задач.

Завдання 1:

Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень ухвали судів про визнання та примусове виконання рішень іноземних судів. Проаналізуйте суб'єктний склад цих справ, підстави для надання дозволу або відмови у наданні дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду.

Завдання 2:

Складіть заяву про поворот виконання.

Завдання 3:

Рішенням Конотопського міського суду з професійно-технічного училища № 20 у м. Конотопі на користь П. стягнуто заборгованість із заробітної плати, надбавку за вислугу років та допомогу на оздоровлення. Постановою державної виконавчої служби було відкрито виконавче провадження, однак рішення суду тривалий час не виконувалося через відсутність коштів у боржника, який є бюджетною установою. Через два роки після відкриття виконавчого провадження державний виконавець визнав неможливість виконання рішення через відсутність коштів у боржника та своєю постановою закриття виконавчого провадження. Після безуспішного оскарження вказаної постанови державного виконавця у національних судових органах П. звернулася до Європейського суду з прав людини із заявою проти України, у якій скаржилася на невиконання судового рішення. У своєму рішенні Європейський суд констатував, що заявниця зазнала матеріальної шкоди через невиконання рішень суду та моральної шкоди, яка полягає в глибокому відчутті несправедливості, викликаному тим фактом, що протягом тривалого часу вона не отримала реального захисту її прав, і присудив їй 117 ЄВРО за завдану матеріальну шкоду та 3200 ЄВРО за моральну шкоду.

Чи є законною постанова державного виконавця про закриття виконавчого провадження?

Дайте аналіз рішенню Європейського суду з прав людини, а також наведіть й розтлумачте у контексті його практики відповідні положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, на яких воно могло ґрунтуватися.

Що означає виконання судового рішення у контексті ст. 6 Конвенції?

Який порядок і строки виконання рішень Європейського суду у справах проти України?

Яку відповідальність несе держава у разі порушення строків їх виконання?

Тести до теми:

1. Яка класифікація систем примусового виконання судових рішень визначається за способом організації професії судового виконавця?

- а. публічно-правова організація;
- б. приватно-правова організація;

в. змішана модель організації;

г. немає вірної відповіді.

2. *Які позитивні аспекти характеризують систему примусового виконання, де професія судового виконавця організована на приватноправовій основі?*

а. фінансова відповідальність держави за результати роботи судових виконавців;

б. збільшення ефективності системи примусового виконання;

в. зниження вартості послуг судових виконавців для громадян;

г. відсутність можливості зловживання виконавцями у вигляді переслідування боржників.

3. *Яка країна має систему змішаної організації виконавчого провадження, де діють різні організації на організаційно-правовій основі?*

а. Франція;

б. Угорщина;

в. Казахстан;

г. Україна.

4. *У якій країні система примусового виконання ґрунтується на судовій моделі?*

а. США;

б. Україна;

в. Іспанія;

г. Німеччина.

5. *В якій країні функції виконавчого провадження здійснюють нотаріуси?*

а. Франція;

б. Іспанія;

в. США;

г. Україна.

6. *На який орган в Україні покладено забезпечення примусового виконання рішень?*

а. Міністерство юстиції;

б. Державна виконавча служба;

в. судовий виконавець;

г. нотаріуси.

7. *Яку роль відіграє виконавчий напис у виконавчому провадженні в Німеччині?*

а. виконавчий напис допомагає боржнику знімати виконавчий лист;

б. виконавчий напис регулює платежі боржників;

в. виконавчий напис підтверджує справжність виконавчого титулу і забезпечує права боржника;

г. виконавчий напис визначає рішення суду в Німеччині.

8. *Які є загальні передумови для примусового виконання в Німеччині?*

а. виконавчий лист та виконавчий напис;

б. виконавчий титул, виконавчий напис та вручення виконавчого документа;

в. виконавчий титул та виконавчий напис;

г. виконавчий лист та вручення виконавчого документа.

9. *Яке майно в Італії відноситься до «абсолютного майна», яке не підлягає опису виконавчими органами?*

а. автомобілі та інші рухомі предмети;

б. предмети, що вважаються святими у релігійному контексті;

в. будинки та земельні ділянки;

г. професійне обладнання та інструменти.

10. *Яким способом в Німеччині можна звернути стягнення на рухоме (нерухоме) майно боржника?*

а. примусове управління;

б. забезпечувальна іпотека;

в. примусовий продаж з публічних торгів;

г. примусова конфіскація.

Практичне заняття 13

Тема: Сучасні альтернативні форми вирішення цивільних справ

Мета: Дослідити сучасні альтернативні способи вирішення цивільних справ за законодавством різних країн

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика видів альтернативних способів вирішення спорів.
2. Переговори.
3. Медіація (посередництво).
4. Консиліація (примирення).
5. Третейське вирішення справ.
6. Судовий арбітраж.
7. Міні-суд як форма комбінованої процедури вирішення спорів.
8. Незалежна експертиза по встановленню фактичних обставин справи.
9. Омбудсмен як приватна альтернативна процедура.
- 10 «Приватне правосуддя».

Тести до теми:

1. *Що означає ADR?*

- а. активне визнання права;
  - б. альтернативний метод вирішення спорів;
  - в. адвокатська діяльність та розв'язання;
  - г. академічна розробка діючих законів.
2. *Що включають в собі альтернативні способи вирішення спорів?*
- а. тільки розгляд спору на судовому рівні;
  - б. вирішення спору за допомогою примирних чи інших процедур;
  - в. вирішення спору виключно з використанням судових процедур;
  - г. вирішення спору шляхом розпалювання конфлікту.

3. *Яка головна перевага ADR порівняно з судовим розглядом?*

- а. судовий розгляд має менше формальностей;
- б. судовий розгляд зазвичай триває менше часу;
- в. ADR не вимагає жорстких процесуальних і доказових правил;
- г. ADR завжди безкоштовний.

4. *Які засоби належать до приватних ADR-процедур?*

- а. посередництво і третейський суд;
- б. досудові наради з врегулювання спору і досудовий арбітраж;
- в. судовий розгляд і допит свідків;
- г. підписання мирової угоди перед судовим розглядом.

5. *Які засоби належать до публічних ADR-процедур?*

- а. посередництво і досудовий арбітраж;
- б. переговори і міні-суд;
- в. третейський суд і «міні-суд»;
- г. посередництво і третейський суд.

6. *Який засіб ADR представляє собою врегулювання спору за допомогою незалежного, нейтрального посередника?*

- а. переговори;
- б. третейський суд;
- в. посередництво;
- г. міні-суд.

7. *Який засіб ADR використовується для вирішення спору за допомогою незалежної, нейтральної особи, яка вирішує спір в порядку арбітражу?*

- а. посередництво;
- б. міні-суд;
- в. переговори;
- г. третейський суд.

8. *Які основні моделі переговорів існують в американському праві?*

- а. модель «суперництва» і модель «співпраці»;
  - б. модель «справедливості» і модель «приниження»;
  - в. модель «судового розгляду» і модель «арбітражу»;
  - г. модель «відмови від спору» і модель «відмови від примирення».
9. Яка стратегія переговорів базується на спільному вирішенні проблем і задоволенні взаємних інтересів?
- а. змагальна стратегія;
  - б. компромісна стратегія;
  - в. інтеграційна стратегія;
  - г. суперницька стратегія.
10. Яка специфіка застосування альтернативних процедур існує в країнах континентальної системи права?
- а. велика популярність альтернативних процедур над судовим розглядом;
  - б. відсутність альтернативних методів у вирішенні спорів;
  - в. обмеження сфери застосування альтернативних методів у певних категоріях справ;
  - г. альтернативні методи вирішення спорів широко застосовуються в усіх видах правовідносин.

Практичне заняття 14

Тема: Електронне судочинство у цивільному процесі різних країн та тенденції розвитку сучасного цивільного процесу

Мета: Вивчити особливості електронного судочинства у цивільному процесі різних країн та тенденції розвитку сучасного цивільного процесу

Питання для обговорення:

1. Поняття і особливості електронного судочинства
2. Окремі форми використання інформаційних технологій у цивільному процесі.
3. Особливості напрямів розвитку та вдосконалення правових механізмів сучасного цивільного процесу у зарубіжних країнах.

Тести до теми:

1. Що включає в себе концепція електронного правосуддя?
  - а. позасудове вирішення спорів онлайн;
  - б. доступ до інформації про суди через Інтернет;
  - в. вирішення всіх справ виключно за допомогою Інтернету;
  - г. вирішення сімейних справ онлайн.
2. Які елементи входять до поняття «e-justice»?
  - а. позасудове вирішення спорів та робота онлайн;
  - б. тільки використання електронних доказів;
  - в. судові засідання, які проводяться онлайн через відео конференції;
  - г. доступ до матеріалів справи через Інтернет та формування електронного дос'є.
3. Які проблеми можуть гальмувати впровадження електронного правосуддя?
  - а. недостатня розвиненість законодавства та захисту інформації;
  - б. наявність великої кількості професійних кадрів в сфері застосування інформаційних технологій;
  - в. занадто високий рівень освіченості та інформованості населення;
  - г. велике фінансування з боку держави.
4. Які елементи інформації зазвичай розміщуються на інтернет-сайтах судів?
  - а. тільки інформація про роботу суду;
  - б. все, що пов'язане з розглядом конкретних справ;
  - в. загальна інформація про суд, інструкція з діловодства, інформація про суддів та їх контакти;
  - г. тільки номери телефонів для зв'язку з судом.
5. Яке головне завдання системи електронного правосуддя?
  - а. вирішення всіх справ позасудовими методами;

- б. забезпечити доступність інформації про суди та забезпечити справедливий публічний судовий розгляд через використання інформаційних технологій;
  - в. максимально скоротити строки розгляду цивільних справ;
  - г. виключно полегшити доступність правосуддя для всіх громадян.
6. Які документи можуть бути передані до суду в письмовій або електронній формі в Німеччині?
- а. тільки позовні документи;
  - б. тільки процесуальні документи;
  - в. тільки документи, що стосуються кримінальних справ;
  - г. підготовчі процесуальні документи, додатки, клопотання та інші, якщо суд може обробити такий документ.
7. Яким чином подаються документи до суду в США, коли вони здійснюються в електронній формі?
- а. завантаженням на електронну поштову скриньку суду;
  - б. відправкою по факсу;
  - в. відправкою поштою на паперовому носії;
  - г. через використання пароля та імені користувача.
8. Які тенденції розвитку системи цивільної юрисдикції найбільш актуальні зараз?
- а. збільшення ролі суду у процесі;
  - б. різниця між законом і судовою практикою в континентальній системі;
  - в. вибір експерта виключно сторонами;
  - г. зменшення ролі закону в судовому процесі.
9. Що визначає основну складність при координації процесуальних правил різних держав?
- а. різниця в національних традиціях та юридичній спадщині;
  - б. брак інтересу в гармонізації систем правосуддя;
  - в. відсутність законодавчої бази для гармонізації;
  - г. недостатність інформації про інші системи правосуддя.
10. Яким чином Регламент про Європейський судовий наказ спрощує процедури стягнення по безспірним справам?
- а. за допомогою підвищення ролі адвоката;
  - б. завдяки впровадженню єдиного юридичного порядку в усіх країнах-членах ЄС;
  - в. шляхом здійснення операцій у виключно електронному форматі;
  - г. за допомогою ускладнених судових процедур.

Комплексне практичне індивідуальне завдання

Комплексне практичне індивідуальне завдання (КПЗ) є видом індивідуальної позааудиторної роботи студента, метою якого є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчальної дисципліни та розвиток навичок самостійної роботи.

КПЗ з дисципліни «Порівняльний цивільний процес» виконується самостійно кожним студентом на основі визначених умов. КПЗ охоплює усі теми дисципліни «Порівняльний цивільний процес». КПЗ оформлюється у відповідності з встановленими вимогами. Виконання КПЗ є одним із обов'язкових модулів з дисципліни та передбачає його захист.

КПЗ включає 2 етапи:

- 1) теоретична частина (обґрунтування окремих теоретико-правових питань);
- 2) практична частина (підготовка глосарію, тестів або аналіз судових рішень міжнародних та національних судів, аналіз правових позицій ВС).

Пропоновані варіанти завдань для КПЗ.

Частина 1. Теоретична частина

Теоретична частина КПЗ присвячується вузькій проблематиці курсу та може бути виконана у формі есе, наукової статті чи тез конференції. Тема теоретичної частини КПЗ

може бути запропонована самим студентом та узгоджена з науковим керівником – керівником курсу, або може бути вибрана студентом із наведених нижче у переліку тем.

Теми для написання теоретичної частини КППЗ:

1. Реформи цивільного процесу у зв'язку із цифровою трансформацією: досвід різних країн.
2. Порівняльний аналіз судової системи та судової реформи в різних європейських країнах.
3. Роль альтернативних методів вирішення спорів (ADR) у цивільному процесі: досвід США та Європи.
4. Штучний інтелект у цивільному судочинстві: виклики та перспективи.
5. Вплив права Європейського Союзу на національні процесуальні правила у країнах-членах.
6. Зміна ролі суду у процедурі збирання доказів: порівняльний аналіз.
7. Питання доказової бази в цивільному процесі: стандарти та вимоги різних юрисдикцій.
8. Використання експертів у цивільному процесі: система призначення та вплив на рішення суду.
9. Судові реформи у сфері арбітражу: роль арбітражних судів у різних країнах.
10. Підвищення рівня доступності правосуддя для громадян у різних країнах.
11. Засоби доказування у цивільному процесі: порівняльний аналіз.
12. Європейські стандарти виконання рішень у цивільних справах: Регламенти ЄС і взаємне визнання.
13. Зміна концепції усності в цивільному процесі: перехід від усного до письмового доказування.
14. Єдність цивільного процесу в межах Європейського Союзу: гармонізація та стандартизація.
15. Альтернативні форми позасудового врегулювання спорів та їх роль у сучасних системах правосуддя.
16. Гендерна рівність у цивільному процесі: вплив на процес та рішення суду.
17. Правова допомога у цивільних справах: доступність та система надання безкоштовної допомоги.
18. Зміна ролі судового процесу в розгляді справ з позовами на невелику суму: спрощені форми процедури.
19. Взаємне визнання та виконання рішень судів різних країн: міжнародні договори та їх вплив на цивільний процес.
20. Захист прав споживачів у цивільному процесі: спеціалізовані суди, процедури та стандарти.

Частина 2. Практична частина

Практична частина КППЗ передбачає створення студентом глосарію термінів із опрацьованої наукової тематики, розробку тестів або аналіз рішень національних судів та Європейського суду з прав людини щодо захисту прав, які виникають з цивільних правовідносин.

Аналіз рішень національних судів та Європейського суду з прав людини рекомендується здійснювати із використанням наступної схеми: вказати основні реквізити рішення (номер, дату, форму рішення, суд); чітко описати суть досліджуваної судової справи; здійснити загальний аналіз історії судової справи; проаналізувати результат рішення (статус); детально дослідити мотивувальну та резолютивну частину судового рішення.

Для аналізу пропонуються наступні судові рішення:

OMDAHNL v. Norway (№ 46371/18)

ZUSTOVIĆ v. Croatia (№ 27903/15)

Khawaja and Tahery v. the United Kingdom ([GC], nos. 26766/05 and 22228/06, §§ 119–147, ECHR 2011)

Schatschaschwili v. Germany ([GC], no. 9154/10, §§ 110–131, ECHR 2015)

YEVDOKIMOV v. UKRAINE

VOROTNIKOVA v. Latvia (№ 68188/13)

XHOXHAI v. Albania (№ 15227/19)

KUROCHENKO AND ZOLOTUKHIN v. Ukraine (№№ 20936/16 та 53257/16)

STICHTING LANDGOED STEENBERGEN AND OTHERS v. The Netherlands (№ 19732/17)

IANCU v. Romania (№ 62915/17)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

1. Васильев С.В. Порівняльний цивільний процес. Підручник. К.: Алерта, 2015. 352 с.
2. Голубєва Н.Ю. Судові витрати : науково-практичний посібник. Одеса: Фенікс, 2020. 120 с..
3. Васильев С.В. Цивільний процес. Підручник. К.: Алерта, 2019. 419 с.
4. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О.В. Гетманцев, Л.А. Кондрат'єва, Л.А. Остафійчук, А.Л. Паскар, І.Ю. Татулич; за ред. О.В. Гетманцева. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с..
5. Цивільне процесуальне право України (Особлива частина): підруч. / О.В. Гетманцев, Л.А. Кондрат'єва, Л.А. Остафійчук, А.Л. Паскар, І.Ю. Татулич; за ред. О.В. Гетманцева. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 240 с.
6. Виконавче провадження : підручник / за ред. Н.Ю. Голубєвої. Одеса :Фенікс, 2020. 460 с.
7. Цивільний процес: навчальний посібник / Гусаров К.В., Жушман М.В., Кравцов С.О. Харків: Право, 2018. 362 с.
8. Jolowicz, J. A. (2000). On civil procedure. <https://core.ac.uk/download/pdf/79425306.pdf>
9. Угриновська О. І., Івашко О. Д. (2021). Звернення стягнення на грошові кошти та (або) майно інших осіб: пошук законодавчого компромісу та огляд правозастосовної практики. Цивільне право і процес. №154. С. 93-108.
10. Угриновська О. І., Піняшко М. (2020). Провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України. Вісник Київського національного університету ім. Т Шевченка. № 4 (115). С. 50-59.
11. Угриновська О. І., Січка В. Р. (2021). Відшкодування витрат на професійну правничу допомогу в цивільному судочинстві України: проблеми правозастосування. Вісник Київського національного університету ім. Т Шевченка. № 4 (119). С. 102-108.
12. Izarova I., Uhrynovska O. (2022). To be born amid war conflict: The right to a legal identity in Ukraine. *Studia Prawnicze.* (2 (224), P. 161–182. URL: <https://czasopisma.inp.pan.pl/index.php/sp/article/view/2740/2366>
13. Kravtsov S., Surzhenko O., Golubeva N. (2021). The validity, effectiveness, and enforceability of arbitration agreements: issues and solutions. *Access to justice in Eastern Europe.* Iss. 4. AJEE. P. 116-130.
14. Uhrynovska O. (2020). Novelization of Civil Procedural Legislation of Ukraine in Cassation Review: Panacea or Illusion? *Access to Justice in Eastern Europe.* №4(8). P. 209-225
15. Alem Abraha, Tafesse Habte. (2009).Law of Civil Procedure. Teaching Material. [https://uogqueensmcf.com/wp-content/uploads/2020/BA%20Modules/LAW%20\(LL.B\)/3rd%20year/3rd%20year%20-semester2/Civil%20Procedure%20-%20I.pdf](https://uogqueensmcf.com/wp-content/uploads/2020/BA%20Modules/LAW%20(LL.B)/3rd%20year/3rd%20year%20-semester2/Civil%20Procedure%20-%20I.pdf)
16. Comparative Civil Procedure Joachim Zekoll The Oxford Handbook of Comparative Law (2nd edn) Edited by Mathias Reimann and Reinhard Zimmermann. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780198810230.013.42. https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/5598201/mod_resource/content/1/ZEKOLL%2C%20Joachim.%20Comparative%20Civil%20Procedure.%20IN%20REIMANN%3B%20ZIMMERMANN%20Comparative%20Civil%20Procedure%20-%20Oxford%20Handbooks.pdf
17. CIVIL PROCEDURE CASES, PROBLEMS, AND EXERCISES Fourth Edition. (2018). https://3668083.app.netsuite.com/core/media/media.nl?id=2857911&c=3668083&h=1779463fe5fe50ce5d40&_xt=.pdf
18. Марценко Н.С. (2022). Використання цифрових технологій для покращення результатів цивільного правосуддя: зарубіжний досвід. НОВЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВО (Тематичний випуск з питань євроінтеграції). С. 57-65. <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/392>
19. Martsenko N. (2022). Artificial Intelligence and Human Rights: a Scientific Review of Impacts and Interactions. *Studia Prawnoustrojowe.* 58. P. 315-332. DOI: 10.31648/sp.8245. <http://wydawnictwo.uwm.edu.pl/uploads/documents/czytelnia/prawne/Studia-Prawnoustrojowe-58.pdf>

20. Марценко Н.С. (2022). Цивільно-правова відповідальність за шкоду, спричинену штучним інтелектом. Наукові записки. Серія: Право. Випуск 12. С. 34-39. <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/download/105/89>
21. Drakokhrust T., Martsenko N. (2022). Artificial Intelligence in the Modern Judicial System. Journal of Modern Educational Research, 2022; 1: 5. DOI: 10.53964/jmer.2022005. <https://www.innovationforever.com/article.JMER20220107>
22. Martsenko, N. (2019). Peculiarities of Recognition of Judgments and other Acts Issued by Unrecognized Authorities – The Example of the Autonomous Republic of Crimea, and Luhansk and Donetsk Oblasts. Osteuropa recht, 2, 223-237.
23. OMDAHL v. Norway (№ 46371/18). [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-209358%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-209358%22]})
24. ZUSTOVIĆ v. Croatia (№ 27903/15). [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-209334%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-209334%22]})
25. Khawaja and Tahery v. the United Kingdom ([GC], nos. 26766/05 and 22228/06, §§ 119–147, ECHR 2011). <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=002-262&filename=002-262.pdf>
26. Schatschaschwili v. Germany ([GC], no. 9154/10, §§ 110–131, ECHR 2015). [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-159566%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-159566%22]})
27. YEVDOKIMOV v. UKRAINE. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-209332%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-209332%22]})
28. VOROTNIKOVA v. Latvia (№ 68188/13). [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-207632%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-207632%22]})
29. XHOXHAJ v. Albania (№ 15227/19). <https://laweuro.com/?p=14019>
30. KUROCHENKO AND ZOLOTUKHIN v. Ukraine (№№ 20936/16 та 53257/16). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g12#Text
31. STICHTING LANDGOED STEENBERGEN AND OTHERS v. The Netherlands (№ 19732/17). <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-221540&filename=CASE%20OF%20STICHTING%20LANDGOED%20STEENBERGEN%20AND%20OTHERS%20v.%20THE%20NETHERLANDS%20-%20%205BUkrainian%20Translation%20-%20summary%20by%20the%20Supreme%20Court%20of%20Ukraine.pdf>
32. IANCU v. Romania (№ 62915/17). [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22002-13158%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-13158%22]})